

Merituuli Lahtinen

**SUOMEN KUVALEHDESSÄ JULKAISTUT
KANNANOTOT SUOMEN LIITTYMISESTÄ
EUROOPAN UNIONIIN VUOSINA 1993–1994**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2025

TIIVISTELMÄ

Merituuli Lahtinen: Suomen Kuvalehdessä julkaistut kannanotot Suomen liittymisestä Euroopan unioniin vuosina 1993–1994
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2025

Suomi liittyi Euroopan unioniin 1.1.1995 lokakuussa 1994 järjestetyn kansanäänestyksen jälkeen, jossa 57 % suomalaisista päätyi tukemaan Euroopan unioniin liittymistä. Suomen eduskunta hyväksyi kansanäänestyksen jälkeen Suomen liittymisen Euroopan unioniin. Jäsenyysneuvottelut olivat alkaneet jo helmikuussa 1993 ja ne herättivät laajalti keskustelua suomalaisessa mediassa. Jäsenyysneuvottelujen vaikeimmat kysymykset liittyivät maatalouteen ja alue- sekä rakennepolitiikkaan.

Tämä tutkielma tarkastelee, mitkä aiheet erityisesti nousivat esille keskusteltaessa Suomen EU-jäsenyydestä, millaisin perustein liittymistä Euroopan unioniin vastustettiin ja kannatettiin sekä miten suomalaisten asenteet näkyivät Suomen Kuvalehdessä vuosina 1993–1994. Tutkielman alkuperäislähteinä ovat pääasiassa Suomen Kuvalehdessä selkeästi kantaa ottavat kirjoitukset, joiden lisäksi tutkielmassa käsitellään valikoidusti myös muita lehden julkaisuja aiheeseen liittyen. Alkuperäisaineiston tulkintaan käytän laadullista aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, sillä tutkielman tarkoituksensa on analysoida kannanottojen asiasisältöjä ja niiden merkityksiä.

Kaikista eniten kannanottoja esitettiin maataloudesta, mutta myös kilpailukyky, talous, liittoutuneisuus, tuleva kansanäänestys ja aluepolitiikka herättivät paljon ajatuksia suomalaisissa. Useassa kantaa ottavassa julkaisussa pelättiin EU-jäsenyyden aiheuttamia vaikutuksia maataloudelle, mutta maatalouden merkittävää roolia EU-neuvotteluissa myös arvosteltiin. Suomen puolueettomuuspolitiikan muuttuminen herätti kirjoittajissa paljon tunteita ja osa kirjoittajista koki Suomen itsenäisyyden kärsivän länteen integroitumisen takia. Useampi kirjoittaja oli sitä mieltä, että Suomen on seurattava Ruotsin linjaa EU-jäsenyyden suhteen ja liityttävä EU:hun vain, jos Ruotsikin liittyy. Suurin osa talouteen liittyvistä kannanotoista uskoi EU-jäsenyyden olevan hyödyksi Suomen taloudelle, mutta tässä yhteydessä EU:n vaihtoehdoksi esitettiin myös pelkkää ETA-sopimusta. Vaikka Suomen EU-jäsenyyttä sekä aktiivisesti tuettiin että vastustettiin Suomen Kuvalehden julkaisuissa, lehden pääasiallinen kanta oli jäsenyyttä tukeva. Lehteen kirjoittaneiden kantaa ottavissa teksteissä ero jäsenyyttä vastustavien ja tukevien julkaisujen määrän välillä oli pienempi, mutta suuremmassa osassa kuitenkin uskottiin EU-jäsenyydestä seuraavan enemmän hyötyjä kuin haittoja.

Avainsanat: Euroopan unioni, Euroopan yhteisö, Suomen Kuvalehti, 1990-luku, kannanotot

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien osat, joissa on hyödynnetty tekoälyä, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYS

1.	Johdanto	1
2.	Euroopan unioni, Suomi ja suomalaiset.....	3
2.1.	Euroopan unionin laajentuminen	3
2.2.	Suomi 1990-luvulla.....	5
2.3.	Suomalaisten asenteet Euroopan unionia kohtaan 1987–1995	6
3.	Suomen liittyminen Euroopan unioniin Suomen Kuvalehdessä.....	8
3.1.	EU Suomen Kuvalehdessä	8
3.2.	Maatalous ja aluepolitiikka	9
3.3.	Talous, kilpailukyky ja hinnat.....	13
3.4.	Liittoutuminen ja itsenäisyys	16
3.5.	Keskustelu EU-kansanäänestyksestä	18
4.	Päätelmät.....	20
	Lähde- ja kirjallisuusluettelo	22

1. JOHDANTO

Suomi liittyi Euroopan unioniin (EU) 1.1.1995. Pitkään puolueettomana pysynyt Suomi halusi mukaan Euroopan maiden väliseen yhteistyöhön kylmän sodan päätyttyä. Jäsenyyden hakemisen taustalla olivat kylmän sodan päättymisen ja Neuvostoliiton hajoamisen lisäksi myös Ruotsin päätös hakea EU-jäsenyyttä ja Suomen heikko taloudellinen tilanne.¹ Suomi haki EU-jäsenyyttä maaliskuussa vuonna 1992 ja neuvottelut jäsenyydestä alkoivat helmikuussa vuonna 1993. Kansanäänestys Suomen EU-jäsenyydestä järjestettiin lokakuussa vuonna 1994, jolloin 57 % suomalaisista tuki Suomen liittymistä Euroopan unioniin. Suomi oli jo ennen virallista EU-jäsenyyttään toiminut yhteistyössä Euroopan unionin edeltäjän eli Euroopan yhteisön (EY) – EY:stä käytetään myös nimeä Euroopan talousyhteisö (ETY) – kanssa, mikä omalta osaltaan sujuvoitti jäsenyysneuvotteluita.² Maatalouteen, alue- ja rakennepolitiikkaan liittyvät kysymykset olivat jäsenyysneuvotteluiden vaikeimmat.³

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten Suomen tulevasta EU-jäsenyydestä kirjoitettiin Suomen Kuvalehdessä (SK) vuosina 1993–1994. Lehden kirjoituksista on mahdollista saada yleiskuva niistä aiheista, jotka olivat erityisesti esillä suomalaisessa mediassa liittyen Suomen tulevaan jäsenyyteen Euroopan unionissa. Median kirjoitusten pohjalta voi myös tarkastella yhteiskunnan ja yksilöiden asenteita ja ajatuksia EU:hun liittymisestä. Tutkimuskysymykseni ovat *miten suomalaisten odotukset ja asenteet EU-jäsenyydestä näkyvät Suomen Kuvalehden julkaisuissa, mitkä aiheet nousevat esille Suomen Kuvalehden julkaisuissa liittyen Suomen tulevaan EU-jäsenyyteen ja millaisilla argumenteilla EU-jäsenyyttä puolustetaan/vastustetaan?*

Euroopan unionin toimielinten tekemät päätökset vaikuttavat suomalaisen yhteiskunnan lähes kaikkiin eri osa-alueisiin. Suomi on nyt myös osaltaan vaikuttamassa siihen, millaista politiikkaa EU alueellaan harjoittaa. Euroopan unionilla on tällä hetkellä 27 jäsenvaltiota ja on hyvin todennäköistä, että EU laajenee entisestään tulevaisuudessa, kun nykyisiä hakijamaita Itä-Euroopasta liittyy unioniin. Unionin todennäköistä tulevaa laajentumista ajatellen on perusteltua tutkia aikaisempia laajentumisia ja niiden olosuhteita sekä kansalaisten asenteita liittyen EU-jäsenyyteen ja EU:hun yleisesti. Kansalaisten asenteet näkyvät kansallisissa ja ylikansallisissa vaaleissa muun muassa äänestysaktiivisuudessa ja sitä kautta myös unionin kestokyvyssä sekä päätöksenteossa ja sen oikeutuksessa.⁴

¹ Kiander 2017, s. 71.

² Raunio 2015, s. 244.

³ Kuosmanen 2001, s. 187.

⁴ Bäck 2017, s. 27.

Alkuperäisaineistoina tässä tutkielmassa ovat Suomen Kuvalehden julkaisut, joista keskitytään erityisesti kantaa ottaviin kirjoituksiin. Suomen Kuvalehti on kotimainen viikoittain julkaistava aikakauslehti, jota on painettu jo yli sadan vuoden ajan. Sen julkaisut käsittelevät kotimaisia sekä kansainvälisiä taloudellisia, kulttuurisia ja poliittisia aiheita. Suomen Kuvalehti julkaisi vuosina 1993–1994 uutisia ja artikkeleita sekä yksityishenkilöiden ja asiantuntijoiden kirjoittamia kantaa ottavia tekstejä Suomen tulevasta EU-jäsenyydestä. Suomen Kuvalehden käyttö tämän tutkielman alkuperäislähteenä on perusteltua, sillä Suomen Kuvalehdellä on aina ollut kohtalaisen laaja levikki – 1990-luvulla noin 100000 tilaajaa ja 2010-luvulla yli 350000 lukijaa –,⁵ joten sen julkaisujen voidaan olettaa kuvastavan monipuolisesti suomalaisten asenteita ja ajatuksia liittyen EU:hun ja Suomen tulevaan liittymiseen. Suomen Kuvalehden julkaisut ovat saatavilla Kansalliskirjaston verkkosivuilla digitaalisessa muodossa. Aineiston rajaamisessa ja hakemisessa olen käyttänyt hakusanoja: ”Euroopan unioni”, ”EU”, ”Euroopan yhteisö”, ”EY”, ”Euroopan talousyhteisö” ja ”ETY”. Euroopan yhteisö muuttui Euroopan unioniksi marraskuussa vuonna 1993 Maastrichtin sopimuksella, minkä takia pelkkä Euroopan unionin käyttö hakusanana ei riitä.

Tarkasteltava aikaväli eli vuodet 1993–1994 on valittu sillä perusteella, että Suomen neuvottelut EU-jäsenyydestä alkoivat 1.2.1993 ja 1.1.1995 Suomesta tuli virallisesti unionin jäsenvaltio. Suomen Kuvalehden julkaisujen tarkastelu kahdelta vuodelta tarjoaa tarpeeksi laajan analysoitavan aineiston, josta on mahdollista tehdä tutkimuskysymyksiin vastaavia päätelmiä. Edellä mainituilla rajauksilla ja hakutiedoilla Kansalliskirjaston verkkosivuilta löytyy hakutuloksena noin 900 sivua tekstiä. Vaikka näillä kaikilla sivuilla on jokin käyttämästäni hakusanoista, kaikki sivut eivät ole oleellisia, sillä joillakin sivuilla käytetty hakuterminä mainitaan vain ohimennen eikä tekstin pääaihe ole Euroopan unioniin liittyvä.

Tutkielman alkuperäisaineistoa eli Suomen Kuvalehden julkaisuja vuosilta 1993–1994 tarkastellaan laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.⁶ Suomen Kuvalehti on julkaissut tarkasteltavalla aikavälillä paljon artikkeleita, jotka kuvaavat EU-neuvotteluiden etenemistä ja tarjoavat lukijalle yleistietoa EU:sta, mutta näiden lisäksi Suomen Kuvalehdessä on myös erilaisia kantaa ottavia tekstejä – mielipiteitä, puheenvuoroja, kommentteja ja vastineita –, joiden yleisimmät aiheet liittyvät maatalouteen, talouteen, kilpailukykyyn ja liittoutumiseen sekä EU-jäsenyydestä järjestettävään kansanäänestykseen. Kantaa ottavia tekstejä on myös muista aiheista – esimerkiksi EU:n sosiaali- ja alkoholipolitiikasta –, mutta edellä mainituista aiheista julkaisuja on selkeästi eniten,

⁵ Vares & Siltala 2016, s. 9 ja 369.

⁶ Ks. Tuomi & Sarajärvi 2018.

joten käsittelyn pääpaino on niissä. Tässä tutkielmassa käytetyt SK:n julkaisut on luokiteltu aiheittain seuraavalla tavalla: maatalous ja aluepolitiikka; talous, kilpailukyky ja hinnat; liittoutuminen ja itsenäisyys; EU-kansanäänestys.

Euroopan unionin laajentumista ja Suomen liittymistä unioniin on tutkittu niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa. Tutkijat ovat tarkastelleet liittymisprosessin eri vaiheita sekä liittymisen vaikutuksia Suomen talouteen, elinkeinoelämään, politiikkaan, juridiikkaan ja yhteiskuntaan laajemminkin. Antti Kuosmanen on esimerkiksi kirjoittanut Suomen EU:hun liittymisen vaiheista yksityiskohtaisesti teoksessa *Finland's Journey to the European Union* (2001). Maria Bäck on kirjoittanut Tapio Raunion toimittamassa teoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus* (2017) suomalaisten muuttuneista EU-asenteista. EU-asenteita käsittelee myös Teija Tiilikainen teoksessa *The European Union and the Nordic Countries* (1996).

Myös Suomen Kuvalehden historiaa on tutkittu ja koottu yhteen. Vesa Vareksen ja Sakari Siltalan kirjoittama *Sanan ja kuvan vuosisata: Suomen Kuvalehti 1916–2016* (2016) selittää yksityiskohtaisesti lehden eri vaiheet sekä avaa lehden tukemia arvoja. Vaikka suomalaisten EU-asenteita on tutkittu melko laajasti jo aikaisemmin, niiden tarkasteleminen Suomen Kuvalehden kautta tuo uutta näkökulmaa suomalaisten asenteiden tarkasteluun sekä heille tärkeisiin keskustelunaiheisiin EU:hun liittymisestä.

2. EUROOPAN UNIONI, SUOMI JA SUOMALAISET

2.1. Euroopan unionin laajentuminen

Euroopan unionin juuret ovat toisen maailmansodan jälkeisessä ajassa, jolloin aloitettiin Euroopan maiden välisen yhteistyön kehittäminen. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustivat vuonna 1952 Pariisin sopimuksella Saksa, Ranska, Italia, Alankomaat, Belgia ja Luxemburg. Tällä yhteisöllä pyrittiin muun muassa Saksan ja Ranskan suhteiden neutralisoimiseen. Yhteistyö kuitenkin syventyi entisestään kuusi vuotta myöhemmin eli vuonna 1958, kun edellä mainitut kuusi perustajajäsentä muodostivat Euroopan yhteisön Rooman sopimuksella.⁷

Euroopan yhteisön ensimmäinen laajentuminen toteutui vuonna 1973, kun Tanska, Iso-Britannia ja Irlanti liittyivät yhteisöön. Erityisesti Iso-Britannia ja Tanska ovat koko EU-jäsenyytensä ajan olleet

⁷ Zeff & Pirro 2015, s. 3–4.

kohtalaisen kriittisiä EU:ta kohtaan.⁸ Iso-Britannia haki Euroopan yhteisön jäsenyyttä taloudellisten syiden takia, sillä ennen EY-jäsenyyttä Iso-Britannian talous kasvoi heikosti EY:n jäsenmaihin nähden.⁹ Taloudelliset syyt ovatkin olleet monen nykyisen unionin jäsenmaan – mukaan lukien Suomen – liittymispäätöksen taustalla.

Euroopan yhteisön toinen laajentuminen tapahtui vuonna 1981, kun Kreikka liittyi yhteisöön. Viisi vuotta myöhemmin eli vuonna 1986 yhteisön kolmannen laajentumisen myötä liittyivät Espanja ja Portugali. Näiden 1980-luvulla liittyneiden valtioiden talous ja elinkeinoelämä olivat erilaisia verrattuna yhteisön aikaisempiin jäsenmaihin. Kreikka, Portugali ja Espanja olivat hyvin maatalousvaltaisia maita, joiden talous ei ollut yhteisöön liittyttäessä yhtä hyvällä tasolla kuin muiden jäsenmaiden.¹⁰ Tämän Etelä-Euroopan laajentumisen taustalla oli tavoite Kreikan, Espanjan ja Portugalin poliittisten järjestelmien vakauttamisesta, sillä nämä valtiot olivat vasta 1970-luvulla siirtyneet totalitaarisesta hallinnosta monipuoluedemokratiaan.¹¹

Euroopan talousyhteisöstä eli Euroopan yhteisöstä tuli Euroopan unioni vuonna 1993 Maastrichtin sopimuksella, joka muutti ylikansallisen liiton rakenteita perusteellisesti. Maastrichtin sopimus kehitti EY:tä, jonka keskeisimmät tavoitteet olivat olleet pääosin taloudelliset, kohti unionia, joka painottaisi merkittävästi myös poliittista yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä.¹² Unionin päätöksenteko on myös muuttunut oleellisesti vuosien varrella ja varsinkin Maastrichtin sopimus kehitti EU:n päätöksenteon rakenteita. Euroopan unionin jäsenvaltioiden piti aluksi olla päätöksissään yksimielisiä, mutta Euroopan yhtenäisasiakirja (1986) salli määräenemmistöpäätökset voimaan tullessaan vuonna 1993. Tämä sopimus sujuvoitti unionin päätöksentekoa oleellisesti.¹³

Kaksi vuotta myöhemmin eli vuonna 1995 unioni laajentui neljännen kerran, kun Suomi, Ruotsi ja Itävalta liittyivät unioniin harvinaisen lyhyiden jäsenyysneuvotteluiden jälkeen.¹⁴ Tämä niin sanottu Efta-laajeneminen toteutui suhteellisen ongelmattomasti, sillä valtiot kuuluivat jo Euroopan unionin talousalueeseen ja harjoittivat muutenkin kohtalaisen tiivistä yhteistyötä unionin kanssa. Suomen, Ruotsin ja Itävallan päätöksen taustalla hakea EU-jäsenyyttä oli muun muassa turvallisuuspoliittisessa ilmapiirissä tapahtunut muutos. Ruotsi järjesti Suomen tavoin

⁸ Zeff & Pirro 2015, s. 4.

⁹ Raunio & Tiilikainen 2002, s. 10–12.

¹⁰ Zeff & Pirro 2015, s. 4–5.

¹¹ Raunio & Tiilikainen 2002, s. 12.

¹² Raunio & Saari 2017, s. 12.

¹³ Zeff & Pirro 2015, s. 5.

¹⁴ Zeff & Pirro 2015, s. 5.

kansanäänestyksen EU-jäsenyydestä loppuvuodesta 1994, jolloin 52 % äänestäneistä ruotsalaisista päätyi tukemaan EU-jäsenyyttä.¹⁵

Viides Euroopan unionin laajentuminen oli kaikista laajin, sillä vuonna 2004 Euroopan unioniin liittyi kymmenen maata, joista suurin osa oli kuulunut entisen Neuvostoliiton vaikutuspiiriin kylmän sodan aikana. Vuonna 2004 liittyneet maat olivat Kypros, Latvia, Malta, Liettua, Puola, Slovakia, Tšekki, Slovenia, Unkari ja Viro. Kyseisten maiden liittyminen pakotti Euroopan unionin muokkaamaan rakenteitaan, jotta unioni voisi toimia paremmin useamman jäsenmaan kanssa. EU laajentui entisestään, kun vuonna 2007 Bulgaria ja Romania liittyivät unioniin ja 2013, kun Kroatia liittyi.¹⁶

Euroopan unioni koostuu tällä hetkellä 27 jäsenmaasta, joiden välinen yhteistyö on tiivistynyt entisestään kuluneiden vuosikymmenten aikana. Nykyiset EU:n jäsenvaltiot ovat hakeneet jäsenyyttä erityisesti oman kansallisen etunsa takia, sillä jäsenyydellä on haettu eritoten taloudellista hyötyä.¹⁷ Suomen päätöksen taustalla hakea EU-jäsenyyttä oli taloudellisten syiden lisäksi myös länteen integroituminen.¹⁸ Lyhyesti sanottuna Suomi haki EU-jäsenyyttä muun muassa taloudellisten ja turvallisuuspoliittisten syiden takia, mutta myös Ruotsin päätös hakea EU-jäsenyyttä vaikutti Suomen jäsenyyshakemuksen lähettämiseen.

2.2. Suomi 1990-luvulla

1990-luku toi tullessaan useita erilaisia muutoksia Suomelle ja suomalaisille. Neuvostoliiton hajoaminen vuonna 1991 vaikutti suomalaiseen yhteiskuntaan oletettavasti kaikista 1990-luvun muutoksista eniten. Vaikka Suomi ei ollut ollut osa Venäjää enää vuoden 1917 jälkeen, Neuvostoliiton vaikutus näkyi siitä huolimatta Suomessa ja sen harjoittamassa politiikassa. Suomi oli toisen maailmansodan jälkeen pyrkinyt pysymään täysin puolueettomana, mutta Neuvostoliiton hajottua Suomelle aukeni tilaisuus sitoutua paremmin kansainväliseen ja alueelliseen yhteistyöhön muiden valtioiden kanssa politiikan eri osa-alueilla.¹⁹

1990-luvun alkupuoli oli taloudellisesti vaikea monessa maailman valtiossa, myös Suomessa. Suomen talouden valtasi lama ja yhteiskuntaa kuritti korkea työttömyysaste sekä alati laskeva kulutus, joka pahensi lamaa entisestään. Suomen reaalin kansantuote aleni 10 % vuosien 1991 ja 1993 välillä, ja Suomen työttömyysaste oli vuonna 1994 keskimäärin jopa 17 %. Edellä mainitut asiat

¹⁵ Raunio & Tiilikainen 2002, s. 12.

¹⁶ Zeff & Pirro 2015, s. 5–6.

¹⁷ Raunio & Tiilikainen 2002, s.12–13.

¹⁸ Raunio & Saari 2017, s. 17.

¹⁹ Esim. Raunio & Wiberg 2000, Kuosmanen 2001, Miles 1996.

sekä verotulojen radikaali vähentyminen ja pankeille myönnetty ylimääräinen tuki johtivat julkisen velan kasvuun.²⁰

Suomella oli vuosina 1991–1995 Esko Ahon johtama porvarihallitus, jonka Suomen Keskusta ja Kansallinen Kokoomus muodostivat. Keskusta korosti etenkin maatalousväestön aseman ylläpitämistä ja parantamista sekä Kokoomuksen tavoin yrittäjyyttä. EU-jäsenyyden pelättiin heikentävän maatalousväestön asemaa, minkä takia EU-kysymys jakoi Keskustaa puolueena. Vaikka puolue oli tunnettu maatalouden ja maatalousväestön tukemisesta, osa keskustalaisista kuitenkin kannatti EU-jäsenyyttä. Suomen EU-jäsenyyden pääneuvottelijanakin toimi keskustalainen, ulkoministeri Heikki Haavisto, joka oli aikaisemmin ollut Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton (MTK) puheenjohtaja.²¹

Vuonna 1994 Suomessa pidettiin presidentinvaalit, ja kansalaisten äänestyspäätöksiin vaikutti osaltaan se, mitä mieltä presidenttiehdokkaat olivat Suomen EU-jäsenyydestä. Mauno Koiviston seuraajaksi valittiin Suomen Sosiaalidemokraattisen Puolueen (SDP) ehdokas Martti Ahtisaari, joka kannatti Suomen EU-jäsenyyttä. Presidentinvaalien toiselle kierrokselle Ahtisaaren kanssa oli päässyt Suomen ruotsalaisen kansapuolueen (RKP) Elizabeth Rehn, joka oli myös Suomen EU-jäsenyyden puolestapuhuja.²²

2.3. Suomalaisen asenteet Euroopan unionia kohtaan 1987–1995

Suomalaisten EY/EU-asenteiden tarkastelu voidaan kunnolla aloittaa vasta vuodesta 1987, jolloin toteutettiin ensimmäinen virallinen kysely suomalaisten EY-kannasta. Euroopan unionin jatkuvasta laajenemisesta oli tätä ennen tehty olemattoman vähän mielipidekyselyitä. Suomalaisen asenteiden selvittämisen tullessa ajankohtaiseksi kyselyiden tuloksista saattoi huomata suomalaisten olevan kohtalaisen tietämättömiä EY:hyn liittyvissä asioissa, sillä jopa 50 % vastasi olevansa kykenemätön kertomaan kantaansa Suomen mahdollisesta EY-jäsenyydestä.²³ Osaltaan suomalaisten tietämättömyyteen on voinut vaikuttaa se, ettei EY-jäsenyyttä pidetty todennäköisenä, sillä Suomi oli jo pitkään harjoittanut puolueettomuuspolitiikkaa. Neuvostoliiton alkaessa hajota ilmapiiri kuitenkin muuttui ja suomalaisten asenteiden selvittäminen tuli ajankohtaiseksi.

Vuonna 1990 60 % suomalaisista kannatti Suomen liittymistä Euroopan unioniin, vaikka vuonna 1992 teetetystä kyselyssä enemmistö kyselyyn vastannaista arvioi EY-jäsenyyden heikentävän muun

²⁰ Hannikainen 2018, s. 263.

²¹ Mickelsson 2021, s. 248, 284 ja 300–301.

²² Meinander 2012, s. 523.

²³ Tiilikainen 1996, s. 123–124.

muassa maatalousväestön asemaa, sosiaaliturvaa ja kansallista itsemääräämisoikeutta.²⁴ Kyselyyn vastanneet suomalaiset siis tunnistivat ja arvioivat kriittisesti mahdollisia hyötyjä ja haittoja, joita jäsenyys Euroopan unionissa toisi tullessaan. Suurin osa edellä mainittuun kyselyyn vastannaista havaitsi mahdolliset haitat, mutta koki EY-jäsenyyden näistä haitoista huolimatta kannattavaksi.

Suomalaisten EY-asenteita selittävät myös erilaiset sosiodemografiset sekä ulkoiset tekijät, poliittinen ajattelutapa ja mahdolliset ulkopuoliset uhkakuvat. Sosiodemografisia tekijöitä ovat muun muassa sukupuoli, ikä ja tulotaso.²⁵ Euroopan unioniin liittyvän keskustelun politisoituessa vuonna 1991 suomalaisten taustojen vaikutus alkoi näkyä selkeämmin heidän mielipiteissään EY-jäsenyydestä.²⁶ Suomen EU-kansanäänestyksen aikoihin eli loppuvuodesta 1994 järjestetyistä kyselyistä kävi ilmi, että miehet kannattivat Suomen EU-jäsenyyttä naisia enemmän. Eroavaisuuksia kannatuksessa näkyi sukupuolen lisäksi myös eri ikäryhmien ja tulotason omaavien välillä. Nuoret kannattivat EU-jäsenyyttä vanhinta ikäryhmää – yli 55-vuotiaita – enemmän. Korkeammin koulutetut ja korkeamman tulotason omaavat henkilöt suhtautuivat jäsenyyteen myönteisemmin kuin matalammin koulutetut ja alemman tulotason omaavat henkilöt.²⁷

EU-asenteisiin vaikutti myös se, minkä puolueen kannattaja oli. Vuonna 1994 järjestetyn kansanäänestyksen aikoihin EU-jäsenyyttä tukevia henkilöitä oli eniten Kansallisessa Kokoomuksessa (Kok.), Suomen ruotsalaisessa kansanpuolueessa (RKP.) ja Suomen Sosialidemokraattisessa Puolueessa (SDP.), kun taas EU-jäsenyyttä eniten vastustavat henkilöt kuuluivat Suomen Keskustan (Kesk.), Vasemmistoliiton (Vas.) tai Suomen Kristillisdemokraattien kannattajiin (KD.). Puolueiden sisällä oli kuitenkin jonkin verran vaihtelua sen suhteen tukivatko puolueiden kannattajat EU-jäsenyyttä vai eivät. Yleisesti ottaen kuitenkin oikeistolaisiksi itsensä kokeneet tukivat Suomen EU-jäsenyyttä enemmän kuin itsensä vasemmistolaisiksi kokeneet.²⁸ Suomen Keskustan kannattajien negatiivista suhtautumista unioniin selittää se, että heistä monet olivat maatalousväestöä, joiden tiedettiin olevan skeptisiä EU-jäsenyyden vaikutuksista maatalouteen.²⁹ Yleisesti kansalaisten mielipiteet EU:sta ovat olleet kriittisempiä kuin puolueiden.³⁰ Puolueet pyrkivät yleensä vetoamaan mahdollisimman moniin äänestäjiin, jolloin hyvin vahvoja

²⁴ Bäck 2017, s. 32–33.

²⁵ Bäck 2017, s. 30.

²⁶ Tiilikainen 1996, s. 125.

²⁷ Bäck 2017, s. 39–40.

²⁸ Bäck 2017, s. 34, 40–41.

²⁹ Tiilikainen 1996, s. 125.

³⁰ Raunio 2015, s. 255.

mielipiteitä tietyistä asioista ei haluta esittää, ettei vahvoilla kannanotoilla menetä mahdollisia kannattajia.

Monien muiden tekijöiden lisäksi, myös asuinalueella oli vaikutusta suomalaisten asenteisiin EU:ta kohtaan. Karkeasti sanoen Etelä-Suomessa ja isoissa kaupungeissa EU-jäsenyyttä tuettiin enemmän kuin Pohjois-Suomessa, mitä selittää osittain se, että maatalousväestöä asuu vähemmän Etelä-Suomessa ja isoissa kaupungeissa. Itä- ja Länsi-Suomen välillä oli myös eroavaisuuksia EU-jäsenyyden kannatuksessa, sillä Itä-Suomessa Suomen liittymistä EU:hun tuettiin enemmän kuin Länsi-Suomessa, mitä voi selittää Venäjä-rajän läheisyys.³¹

16.10.1994 järjestetyssä kansanäänestyksessä 57 % suomalaisista äänesti Euroopan unioniin liittymisen puolesta. Äänestysaktiivisuus kansanäänestyksessä oli 74 %.³² Pian kansanäänestyksen jälkeen toteutetussa kyselyssä 49,4 % vastanneista koki Suomen tulevan EU-jäsenyyden positiiviseksi asiaksi ja 18,5 % vastanneista negatiiviseksi. Loppuvuodesta 1995 46,5 % suomalaisista piti Suomen EU-jäsenyyttä hyvänä asiana. Mielipidekyselyiden tuloksiin on saattanut vaikuttaa EU-jäsenyyden vaikutusten hankala hahmottaminen.³³

3. SUOMEN LIITTYMINEN EUROOPAN UNIONIIN SUOMEN KUVALEHDESSÄ

3.1. EU Suomen Kuvalehdessä

Suomen Kuvalehti on viikoittain julkaistava aikakauslehti, jonka näytenumero ilmestyi joulukuussa 1916 ja sen virallinen ensimmäinen numero tammikuussa 1917.³⁴ Suomen Kuvalehteä on siis julkaistu yli sadan vuoden ajan ja sen lukijakunta on tänä aikana kasvanut tasaisesti, vaikka 1990-luvun lama vaikuttikin lehden myyntilukuihin. Suomen EU-jäsenyysneuvottelujen alkaessa vuonna 1993 Suomen Kuvalehdellä oli melkein 100000 tilaajaa. Yhdentyvä Eurooppa oli koko 1990-luvun yksi yleisimmistä aiheista lehden julkaisuissa. Suomen Kuvalehden johtoportaan tapahtui muutoksia 1990-luvun alkupuolella, mutta lehden arvot ja painopisteet pysyivät siitä huolimatta samoina. Suomen Kuvalehti oli 1990-luvulla EU- ja länsimyönteinen. EU-myönteisyydestä huolimatta Suomen Kuvalehti tarkasteli Suomen tulevaa EU-jäsenyyttä myös kriittisesti, mikä näkyi

³¹ Tiilikainen 1996, s. 128.

³² Tiilikainen 1996, s. 129.

³³ Bäck 2017, s. 37 ja 39.

³⁴ Vares & Siltala 2016, s. 12 ja 14.

esimerkiksi Suomen maatalouden epävarmasta tulevaisuudesta uutisoitaessa.³⁵ Vaikka Suomen Kuvalehden yleinen kanta Suomen EU-jäsenyyttä kohtaan oli enemmän myönteinen kuin kielteinen, suomalaisten asenne EU:hun liittymistä kohtaan vaihteli 1990-luvulla jonkin verran.³⁶

Euroopan unioni/yhteisö näkyy tätä tutkielmaa varten rajatulla aikavälillä eli vuosina 1993–1994 jokaisessa Suomen Kuvalehden numerossa. Vuonna 1994 Euroopan unioni -termi korvasi Euroopan yhteisö -termin viitattaessa nykyiseen Euroopan unioniin. EU:ta koskevien julkaisujen määrä Suomen Kuvalehdessä kasvoi vuonna 1994, jolloin EU – tai muu käytetty hakutermin³⁷ – esiintyi 546 lehden sivulla, kun taas vuonna 1993 EU mainittiin 393 sivulla. Julkaisut EU:sta lisääntyivät vuonna 1994 ainakin osittain EU-jäsenyydestä loppuvuodesta 1994 järjestyn kansanäänestyksen takia. Monet tarkasteltavan aikavälin julkaisuista ovat Euroopan unionin toimintaa selittäviä ja tarjoavat erilaisia näkökulmia unionin ja Suomen mahdollisen EU-jäsenyyden tarkasteluun. Suomen Kuvalehden julkaisujen tavoitteena oli välittää Euroopan unionia koskevia tietoja lukijoille sekä pitää heidät ajan tasalla Suomen jäsenyysneuvotteluiden etenemisestä. Euroopan unionia tarkastellaan Suomen Kuvalehden julkaisuissa muun muassa talouden, maatalouden, turvallisuuspolitiikan ja liittoutumisen näkökulmasta. Julkaisuissa tuodaan esille myös erilaisia hyötyjä ja haittoja liittyen Suomen tulevaan EU-jäsenyyteen.³⁸

Tietoa välittävien julkaisuiden lisäksi Suomen Kuvalehdessä on julkaistu toimittajien, yksityishenkilöiden, yrittäjien, virkamiesten, poliitikkojen ja eri alojen asiantuntijoiden puheenvuoroja, kommentteja, vastineita ja mielipiteitä eli kantaa ottavia tekstejä, joiden tavoitteena on vaikuttaa lukijoiden mielipiteisiin ja herättää keskustelua. Kantaa ottavissa teksteissä näkyvät samat näkökulmat kuin Suomen Kuvalehden muissa julkaisuissa.³⁹ Nämä kantaa ottavat tekstit toimivat tämän tutkielman pääasiallisina alkuperäislähteinä.

3.2. Maatalous ja aluepolitiikka

Suomen EU-jäsenyysneuvotteluissa maatalouteen liittyvät kysymykset saivat paljon huomiota suomalaisten keskuudessa ja Suomen maatalouden muokkaaminen EU:hun sopivaksi aiheutti epävarmuutta. Suomen maatalouden keskiössä 1990-luvulle asti olivat omavarainen ruoantuotanto ja maatalousväestön elannon turvaaminen. EU toi edellä mainittujen lisäksi kuitenkin uusia tavoitteita

³⁵ Vares & Siltala 2016, s. 369-370.

³⁶ Ks. alaluku 2.3.

³⁷ Kaikki Kansalliskirjaston nettisivuilla käytetyt hakutermit on listattu tämän tutkielman johdantoon.

³⁸ *Suomen Kuvalehti* 1993–1994.

³⁹ *Suomen Kuvalehti* 1993–1994.

maataloudelle liittyen ympäristöön, ruoan turvallisuuteen ja laatuun.⁴⁰ Unionin yhteisen maatalouspolitiikan kulmakivinä ovat yhteiset markkinat, unionin jäsenmaiden omien hyödykkeiden suosiminen verrattuna unionin ulkopuolelta tuleviin hyödykkeisiin ja takuuhintajärjestelmä, jossa yhteisellä rahoituksella on tärkeä merkitys.⁴¹

Yksi suurimmista ongelmista maatalouden suhteen oli maataloustuottajien hintojen merkittävä ero Suomen ja EU:n välillä. Ero hinnoissa oli joidenkin tuotteiden osalta jopa 50 %. Täysin yhteinen maatalouspolitiikka jäsenmaiden välillä olisi siis vaikuttanut Suomen maatalouteen radikaalisti suurten hintaerojen ja yhteisten markkinoiden takia.⁴² Varsinkin edellä mainitut asiat nousivat vahvasti esille Suomen Kuvalehden julkaisuissa vuosina 1993–1994. Toimittajat Tuomo Lappalainen ja Arja Piispa arvelevatkin julkaisussaan ”Yhdeksän miehen sota” (22.1.1993) maataloudesta tulevan yksi Suomen jäsenyysneuvottelujen vaikeimmista aiheista. Julkaisuun haastateltu Esa Härmälä, maataloudesta huolehtivan virkamiestason EY-neuvotteluryhmän vastaava, toteaa erityisratkaisujen olevan mahdollisia, mutta ne pitää erikseen hyväksyttävä unionilla.⁴³

Suomen Kuvalehden toimittaja Jukka Ukkola kirjoittaa julkaisussaan ”Reunaehdot” (29.1.1993), miten maatalouteen toivotut erityisedut on nostettu neuvottelupöydälle vain ”kotikepujen” takia eikä Suomelle tai muille suomalaisille ole väliä hyväksyykö EU Suomen pyytämät erityisedut vai ei.⁴⁴ ”Kotikepuilla” Ukkola viittaa keskustalaisiin, joista suuri osa ei kannata EY-jäsenyyttä juuri maatalouteen liittyvien kysymysten takia. Keskustalaisten EY-vastaisuus tulee esille myös toimittaja Tuomo Lappalaisen kirjoittamassa artikkelissa ”Hurmaoikeisto löysi johtajan” (12.2.1993). Julkaisu kuvailee EY-vastaista tilaisuutta, jossa presidenttiehdokas, keskustalainen Keijo Korhonen on puhumassa yleisölle, josta suuri osa on maatalousväestöä. Tilaisuudessa Korhonen totesi jopa 70 % Suomen maataloudesta häviävän EY-jäsenyyden myötä.⁴⁵

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton (MTK) puheenjohtaja Antti Franssila kirjoittaa 22.1.1993 julkaistussa mielipiteessään ”Maatalouden tappolinja” vapaan kilpailutilanteen vaikuttavan negatiivisesti Suomen maa- ja elintarviketalouteen, sillä kansalliset tukitoimet eivät olisi vapaan kilpailun vallitessa enää hyväksyttävissä. Franssila tuo esille, miten EY:n tehomaatalous tuottajamaat Keski-Euroopassa hyötyvät vapaasta kilpailutilanteesta ja Suomi ei muun muassa lyhyemmän tuotantokauden ja suurempien tuotantokustannusten takia. Suomen pitäisi Franssilan mukaan saada

⁴⁰ Laurila 2000, s. 221.

⁴¹ Kuosmanen 2002, s. 147.

⁴² Kuosmanen 2001, s. 110–111.

⁴³ Tuomo Lappalainen ja Arja Piispa, ”Yhdeksän miehen sota”, *Suomen Kuvalehti*, 3/1993, s. 10.

⁴⁴ Jukka Ukkola, ”Reunaehdot”, *Suomen Kuvalehti*, 4/1993, s. 13.

⁴⁵ Tuomo Lappalainen, ”Hurmaoikeisto löysi johtajan”, *Suomen Kuvalehti*, 6/1993, s. 10.

tietty asiantuntijoiden määrittämä tukisumma ja jollei sitä saada, EY-jäsenyyden hyväksyminen ei kannata.⁴⁶

Maanviljelijä sekä maa- ja metsätaloustieteiden kandidaatti Pasi Rausmaa kirjoittaa 26.2.1993 puheenvuoron vastineeksi Antti Franssilan mielipiteeseen. Puheenvuorossaan ”Turha pelotella EY-jäsenyydellä” Rausmaa kertoo, kuinka avoin kilpailutilanne on myös Suomen maataloudelle hyödyksi, ja markkinavoimien tekevän tuotannosta tehokkaan. Rausmaa kirjoittaa Franssilan olevan väärässä ja pelottelevan viljelijöitä ilman mitään hyvää syytä. Pelkkä siirtymäajan tulotuki viljelijöille on Rausmaan mukaan riittävä eivätkä Franssilan toiveet muista poikkeusjärjestelyistä ole tarpeellisia.⁴⁷ Antti Franssila vastaa vielä 19.3.1993 mielipiteessään ”Hämääjäasiantuntijoiden populismia” Rausmaan julkaisuun (26.2.1993) puheenvuorolla ja kumoaa siinä Rausmaan julkaisun kaikki väitteet sekä syyttää Rausmaata Suomen EY-jäsenyysneuvottelutavoitteiden kumoamisyrityksestä.⁴⁸ Yllä olevista julkaisuista näkyy, miten eri tavalla suomalaiset olettivat EY-jäsenyyden vaikuttavan Suomen maatalouteen. Erimielisyydet EY-jäsenyyden mahdollisista vaikutuksista lisäsivät epätietoisuuden tunnetta suomalaisissa.

Vesa Kanniainen, kansantaloustieteen apulaisprofessori Helsingin yliopistossa, kirjoittaa (19.11.1993) Suomen vaativan kohtuuttomia maatalouden suhteen. Kanniaisen mielestä päätöstä EU-jäsenyydestä ei voi tehdä pelkän maatalouden perusteella vaan päätös on tehtävä turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta. Kanniainen myös kritisoi maatalouden ylituotantoa, jonka veronmaksajat joutuvat maksamaan.⁴⁹ MTK:n kauppapoliittisen osaston johtajan Jarmo Vaittisen vastine Kanniaiselle syyttää tätä maatalousharhasta. Vaittisen mukaan Kanniaisen faktat ovat väärässä, ja Suomella on oikeus pyytää korkeampia tuotantokiintiöitä ja siirtymäaikoja.⁵⁰

Kanniaisen kirjoittama julkaisu sai Vaittisen lisäksi myös monet muut ottamaan kantaa kyseiseen aiheeseen. Harri Eerola tukee Kanniaisen väitettä ja jatkaa kirjoittamalla maatalouspolitiikan vääristyneisyydestä.⁵¹ Maanviljelijä Pekka Vilkuna tuomitsee Kanniaisen julkaisun kirjoittamalla Suomen omavaraisuuden olevan hyvä asia.⁵² Suurin osa Kanniaisen tekstiin kantaa ottavista mielipideteksteistä on Kanniaisen kanssa eri mieltä ja katsoi tämän elävän jonkinlaisessa harhassa.⁵³

⁴⁶ Antti Franssila, ”Maatalouden tappolinja”, *Suomen Kuvalehti*, 3/1993, s. 45–46.

⁴⁷ Pasi Rausmaa, ”Turha pelotella EY-jäsenyydellä”, *Suomen Kuvalehti*, 8/1993, s. 4–5.

⁴⁸ Antti Franssila, ”Hämääjäasiantuntijoiden populismia”, *Suomen Kuvalehti*, 11/1993, s. 44–45.

⁴⁹ Vesa Kanniainen, ”Suomi vaatii kohtuuttomia”, *Suomen Kuvalehti*, 46/1993, s. 46–49.

⁵⁰ Jarmo Vaittinen, ”Professorin maatalousharha”, *Suomen Kuvalehti*, 47/1993, s. 44–45.

⁵¹ Harri Eerola, ”Kanniaisen ehdotukset laitettava alulle”, *Suomen Kuvalehti*, 48/1993, s. 70.

⁵² Pekka Vilkuna, ”Kuka maksakaan palkkanne, herra professori?” *Suomen Kuvalehti*, 48/1993, s. 73.

⁵³ *Suomen Kuvalehti*, 48/1993.

”Maatalouden osalta kaikki on kuitenkin yhä levällään”, kommentoi toimittaja Jaakko Okker 11.2.1994, kun Suomen EU-neuvotteluiden pitäisi valmistua maaliskuun alkuun mennessä. Maatalouden osalta Okker pitää tätä tavoitetta yltiöoptimistisena.⁵⁴ Pessimistinen asenne EU-neuvotteluja kohtaan näkyy myös Suomen Kuvalehden numerossa 8/1994, kun muun muassa pääministeri Esko Aho kertoo, ettei ole varma saadaanko EU-neuvotteluista Suomelle sopiva lopputulos maatalouden suhteen.⁵⁵

Suomen Kuvalehden pääkirjoituksesta (11.3.1994) käy kuitenkin ilmi, että EU-neuvotteluissa on saatu maatalouden osalta hyvä neuvottelutulos. Pääkirjoitus nostaa kuitenkin kriittisesti esille maatalouden ylituotannon ja tinkimättömyyden omavaraisuudesta.⁵⁶ Maatalouden ylituotanto ja omavaraisuudesta tinkimättä jättäminen ovatkin olleet useasti kritiikin kohteena niillä kirjoittajilla, jotka eivät pidä tärkeänä sitä, että Suomi saa EU-neuvotteluista maatalouden suhteen erityisjärjestelyjä.

Suomalaiset toimittajat ja vaikuttajat ovat Suomen Kuvalehden julkaisuissa erimielisiä Suomen EU-jäsenyyden vaikutuksista Suomen maatalouteen. Maanviljelijöiden kirjoittamissa kannanotoissa näkyy selkeä skeptisyys EU-jäsenyyttä kohtaan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Myös MTK:n jäsenten kirjoitukset ovat hyvin EU-kriittisiä, sillä niissä korostuu mahdolliset haitat, joita EU-jäsenyys Suomen maataloudelle mahdollisesti aiheuttaisi. Jotkut kirjoittajat kuitenkin näkevät avoimen kilpailun maatalouden kannalta hyvänä asiana, vaikka suuri osa kirjoittajista arvelee EU-jäsenyyden olevan uhka viljelijöille ja Suomen maataloudelle että taloudelle. Jotkut Suomen Kuvalehteen kirjoittaneista kuitenkin kritisoivat maatalouden suurta roolia jäsenyysneuvotteluissa.

Maatalouden lisäksi yksi EU-neuvotteluiden vaikeimmista aiheista oli aluetukeen liittyvät kysymykset. Erityistukea haettiin muun muassa Lappiin ja Kainuuseen, mutta toimittaja Jouni Tervo kyseenalaistaa kommentissaan (13.8.1993) sen, tavoitellaanko näitä aluetukia tosissaan. Tervo pohtii, oliko kunnianhimoisten aluetukitavoitteiden taustalla vain pyrkimys lievittää EY-vastaisuutta siinä kuitenkaan onnistumatta.⁵⁷

Euroopan yhteisön alue- ja rakennepolitiikkaan kuului niiden jäsenmaiden alueiden kehityksen tukeminen, jotka pärjäävät yleisesti muita alueita heikommin esimerkiksi taloudellisesti. EY:llä oli erilaisia kriteereitä alue- ja rakennetukiin liittyen, ja Suomi toivoi EY-neuvotteluissa näihin

⁵⁴ Jaakko Okker, ”Pessimismi leviää Brysselissä”, *Suomen Kuvalehti*, 6/1994, s. 8.

⁵⁵ Tuomo Lappalainen, ”Aho haluaa talvikisat”, *Suomen Kuvalehti*, 8/1994, s. 8–11.

⁵⁶ ”Kohtuutta iltalypsyyn”, *Suomen Kuvalehti*, 10/1994, s. 4.

⁵⁷ Jouni Tervo, ”Mistä neuvotellaan?”, *Suomen Kuvalehti*, 32/1993, s. 4.

kriteereihin joustoa erityistilanteensa takia. Suomen erityistilannetta korostivat alueet, joilla oli hyvin pieni väestötiheys, pitkät välimatkat, pitkät valtionrajat, paljon maataloutta ja kylmä ilmasto. Myös 1990-luvun laman vaikutukset otettiin esille näissä aluetukea koskeissa neuvotteluissa.⁵⁸

Jukka Ukkola kirjoittaa julkaisussaan ”Bryssel ei ole sosiaalitoimisto” (15.4.1994) unionin leimautuneen eräänlaiseksi maatalous- ja aluepoliittiseksi tasausjärjestelmäksi. Ukkolan mukaan viennin ja bruttokansantuotteen kasvun pitäisi merkitä tukia enemmän.⁵⁹ Tukien suurta roolia kritisoi myös muun muassa Jukka Tarkka, historioitsija ja Yhtyneiden Kuvalehtien varatoimitusjohtaja.⁶⁰ Tuet näkyvät edellä mainittujen tekstien lisäksi myös muissa Suomen Kuvalehden julkaisuissa, joissa pohditaan muun muassa sitä, kuka oikeasti maksaa tuet ja millä perusteilla niitä pitäisi myöntää.⁶¹ Vaikka aluetuesta oletettiin tulevan yksi jäsenyysneuvottelujen vaikeimmista aiheista, Suomen Kuvalehdessä oli vuosina 1993–1994 vain harvoja kannanottoja, joiden pääaiheena oli aluetuki.

3.3. Talous, kilpailukyky ja hinnat

Maatalouden ohella myös erilaiset talouteen ja vapaaseen kilpailuun liittyvät kysymykset herättivät keskustelua ja erilaisia mielipiteitä. Neuvottelut talous- ja rahapolitiikan osalta olivat kuitenkin lähes selvät lukuun ottamatta talous- ja rahaliittoa (EMU) koskevia kysymyksiä.⁶² Suomen yksi painokkaimmista syistä hakea EU-jäsenyyttä oli jäsenyyden tuoma taloudellinen hyöty. Suomen talous oli pahoissa vaikeuksissa 1990-luvun alun laman takia, mikä lisäsi halukkuutta hakea EU-jäsenyyttä.⁶³ Laman syvyyttä kuvastaa yksityisten ja julkisten investointien sekä kulutuksen radikaali vähentyminen. Yksityisen kulutuksen laskuun vaikutti oleellisesti korkea reaalikorko.⁶⁴

Vaikka Suomen kauppa Neuvostoliiton kanssa oli merkittävää valtion talouden kannalta, Suomen kauppasuhteet Länsi-Eurooppaan kasvoivat huomattavasti 1950-luvulta lähtien.⁶⁵ Suomesta tuli vuonna 1961 Euroopan vapaakauppajärjestön (EFTA) liittäjäjäsen ja vuonna 1973 Suomi teki Euroopan talousyhteisön (ETY) kanssa vapaakauppasopimuksen. Euroopan vapaakauppajärjestön täysjäsen Suomesta tuli vuonna 1986. Suomi kuului myös vuoden ajan Euroopan talousalueeseen (ETA) ennen virallista liittymistään Euroopan unioniin 1.1.1995.⁶⁶ ETA-sopimus ei missään

⁵⁸ Kuosmanen 2001, s. 188–191.

⁵⁹ Jukka Ukkola, ”Bryssel ei ole sosiaalitoimisto”, *Suomen Kuvalehti*, 15/1994, s. 12–13.

⁶⁰ Jukka Tarkka, ”Äänen paino”, *Suomen Kuvalehti*, 36/1994, s. 71.

⁶¹ Heikki Hiilamo, ”Tukipaketti jähmettää maatalouden”, *Suomen Kuvalehti*, 33/1994, s. 30–32; Seija Lamberg, ”Työn eikä tukien varassa”, *Suomen Kuvalehti*, 8/1994, s. 26–27; ”Kohtuutta iltalypsyyn”, *Suomen Kuvalehti*, 10/1994, s. 4.

⁶² Kuosmanen 2001, s. 225.

⁶³ Kiander 2017, s. 71–72.

⁶⁴ Kiander 2001, s. 36–37.

⁶⁵ Barnes 1996, s. 177.

⁶⁶ Luostarinen & Salolainen 2006, s. 16–18 ja 27.

vaiheessa kohdannut Suomessa vastustusta, sillä sen katsottiin yleisesti tuovan taloudellista hyötyä ilman sitoutumista EU:hun.⁶⁷

Suomen Kuvalehden julkaisuista osa nostaa EY:hyn liittymiselle vaihtoehdoksi pelkän ETA-sopimuksen. Muun muassa Esa Ylikoski kuvailee ETA-sopimusta turvalliseksi ja kohtuulliseksi keskitieksi. Ylikoski mainitsee Suomea sitovien määränemmistö äänestyksien välttämisen yhdeksi EU:sta kieltäytymisen hyväksi puoliksi.⁶⁸ Hannu Klami, esimies Helsingin yliopiston oikeustieteen laitoksella, ei ole yhtä luottavainen ETA:n suhteen kuin Ylikoski. Klami tuo esille sen, miten koko ETA-sopimus on tehtävä alusta, jos suuri osa Efta-maista ei liity EU:hun.⁶⁹ Eero Vuohula on Klamin kanssa samaa mieltä. Vuohula kuvailee ETA-sopimusta väliaikaiseksi ratkaisuksi, joka ei voi olla Suomen koko tulevaisuus. Vuohula perustelee EU-jäsenyyden kannattamista muun muassa turvallisuudella, mutta hän uskoo EU:n olevan myös talouden kannalta parempi kuin ETA.⁷⁰ Suuri osa ETA-keskusteluun Suomen Kuvalehdessä osallistuneista piti ETA-sopimusta riittämättömänä ja tuki EU-jäsenyyttä.

Pelkkään ETA-sopimukseen liittyvä vaikutusvaje tunnistettiin 1990-luvulla myöhemmin laajalti ja useat tahot pitivät EU-jäsenyyden myötä tulevia vaikutusmahdollisuuksia tärkeinä myös taloudellisesta näkökulmasta.⁷¹ ETA-sopimus toimi kuitenkin eräänlaisena henkivakuutuksena elinkeinoelämälle, sillä ETA-sopimus oli elinkeinoelämän mielestä parempi vaihtoehto kuin pelkkä vapaakauppasopimus, joka Suomella oli aikaisemmin ollut. Elinkeinoelämä myös yleisesti tuki Suomen liittymistä Euroopan unioniin, sillä se halusi Suomen olevan mukana tekemässä Euroopan talousalueeseen liittyviä päätöksiä ja turvata Suomen kilpailukyvyn Euroopan markkinoilla.⁷²

Kilpailukykyyn liittyen toimittaja Jouni Tervon kirjoittamaan julkaisuun ”Peter Fazer patistaa poliittisia päättäjiä: Eurooppaan ilman siirtymäaikoja” (30.7.1993) on haastateltu Elintarvikeryhmä -93:n puheenjohtaja Peter Fazeria. Elintarvikeryhmä -93 koostui yrityksistä, jotka jakoivat Fazerin ajatukset Suomen Keskustan asettamien maatataloustavoitteiden haitallisuudesta. Elintarviketeollisuutta edustava Elintarvikeryhmä -93 haluaisi liittyä suoraan EY:n hintajärjestelmään ilman siirtymäaikoja. Fazer on haastattelussa huolissaan siitä, miten eriarvoiseen asemaan suomalaiset elintarvikeyritykset joutuisivat eurooppalaisiin kilpailijoihinsa nähden. Fazer ja hänen edustamansa ryhmä haluaisivat siis ostaa heti EY-jäsenyyden alusta alkaen raaka-aineet EY-

⁶⁷ Widgrén 2000, s. 203.

⁶⁸ Esa Ylikoski, ”Etan vähättely ampuu yli”, *Suomen Kuvalehti*, 32/1994, s. 44.

⁶⁹ Hannu Klami, ”Onko Etasta mihinkään?”, *Suomen Kuvalehti*, 36/1994, s. 44.

⁷⁰ Eero Vuohula, ”Etan pohja petti”, *Suomen Kuvalehti*, 37/1994, s. 6.

⁷¹ Widgrén 2000, s. 203.

⁷² Saralehto 2000, s. 69.

hinnoilla. Fazer selittää tämän tulevan halvemmaksi myös kuluttajille.⁷³ MTK:n tiedottaja Timo Kaunisto ottaa kantaa Fazerin esittämiin väitteisiin mielipidekirjoituksessaan ”Halpahintaista kuluttajan kosiskelua” (13.8.1993). Kauniston mukaan voidaan jopa puhua maatalouden ”äkkikuolemamallista”, jos toimitaan niin kuin Fazer toivoo. Kaunisto tuo esille myös monien tuontituotteiden – esimerkiksi kahvin – kallistumisen, mikä nostaisi kuluttajan hintoja.⁷⁴

Elintarvikkeiden hintoihin liittyvään keskusteluun otti kantaa myös tutkija Tapio Bergholm mielipidekirjoituksessaan ”Elintarvikkeiden hinnat ja EY” (20.8.1993). Bergholmin mukaan EY-jäsenyyden kannattajat puhuvat harhaanjohtavasti elintarvikkeiden halventumisesta, sillä EY on asettanut maataloustuonnille erilaisia tulleja ja maksuja, jotka tekevät EY-hinnoista korkeammat verrattuna maailmanmarkkinahintoihin. Liian nopea siirtyminen EY-hintoihin tuottaisi Suomelle hyvin korkeat rakennemuutoskulut, Bergholm uskoo.⁷⁵ Useammasta Suomen Kuvalehden julkaisusta paistaa huoli siitä, että elintarvikkeiden hinnat eivät putoakaan niin alas kuin toiveissa oli. Tämä näkyy myös esimerkiksi Jukka Ukkolan julkaisussa 25.3.1994.⁷⁶

Suomen Kuvalehdessä kirjoitetaan talouteen ja kilpailuun liittyen myös Suomen teollisuudesta. Toimittaja Riitta Pyysalo kirjoittaa EU:hun liittymisen olevan ”elinehto” teollisuudelle kilpailullisesta näkökulmasta.⁷⁷ Tuula Jämsen taas tuo julkaisussaan esille teollisuuden ja maatalouden vastakkainasettelun ja kysyy lukijoilta kumman varaan tulevaisuuden yhteiskunta nojaa. Jos uskoo teollisuuteen, niin kannattaa EU-jäsenyyttä, ja jos luottaa maatalouteen, niin vastustaa EU:ta.⁷⁸ Talouskeskusteluun liittyen Suomen Kuvalehdessä on myös julkaisuja, joissa painotetaan Suomesta tulevan EU:n nettomaksaja. Kauppätieteiden kandidaatti Teuvo Junka toteaa Suomen saavan EU:lta vähemmän kuin se antaa eli Suomen talous ei saa EU:lta mitään lisäresursseja.⁷⁹

Vaikka monet talouteen liittyvät kysymykset olivat selvillä ETA-sopimuksen ansiosta, niin kaupan, kilpailukykyyn ja elintarvikkeiden hintoihin liittyvät aiheet esiintyivät hyvin monessa kannanotossa. Kannanotoissa näkyy epävarmuus tulevaisuuden suhteen sekä jäsenyyden mahdollisesti mukanaan tuomien hyötyjen ja haittojen spekulointi. Enemmistö talouteen liittyvistä kannanotoista suhtautuu EU-jäsenyyteen myönteisesti, vaikka kannanotoissa on myös paljon EU-kriittisyyttä. Pelkkää ETA-

⁷³ Jouni Tervo, ”Peter Fazer patistaa poliittisia päättäjiä: Eurooppaan ilman siirtymäaikoja”, *Suomen Kuvalehti*, 30/1993, s. 36–41.

⁷⁴ Timo Kaunisto, ”Halpahintaista kuluttajan kosiskelua”, *Suomen Kuvalehti*, 32/1993, s. 42.

⁷⁵ Tapio Bergholm, ”Elintarvikkeiden hinnat ja EY”, *Suomen Kuvalehti*, 33/1993, s. 46.

⁷⁶ Jukka Ukkola, ”Eurohinnat ovat kuluttajalle pettymys”, *Suomen Kuvalehti*, 12/1994, s. 10–11.

⁷⁷ Riitta Pyysalo, ”Se on saabista kiinni”, *Suomen Kuvalehti*, 15/1994, s. 26–29.

⁷⁸ Tuula Jämsen, ”Asetelmat selkiintyvät”, *Suomen Kuvalehti*, 36/1994, s. 7.

⁷⁹ Teuvo Junka, ”Suomi maksaa enemmän kuin saa”, *Suomen Kuvalehti*, 41/1994, s. 63.

sopimusta tarjottiin vaihtoehdoksi EU-jäsenyydelle, vaikka se ei oletettavasti olisi ollut kestävä ratkaisu, kuten luvussa esitellyissä Suomen Kuvalehden julkaisuissa tuotiin esiin.

3.4. Liittoutuminen ja itsenäisyys

Suomi harjoitti talvi- ja jatkosodan jälkeen puolueettomuuspolitiikkaa useita vuosikymmeniä eikä jäsenyyttä Euroopan yhteisössä oikeastaan edes harkittu ennen 1980-lukua. EY-jäsenyyden hakeminen toi lopun Suomen puolueettomuuspolitiikalle ja liittoutumattomuudelle.⁸⁰ Euroopan unioniin liittyminen oli monelle suomalaiselle myös eräänlainen identiteettikysymys. Tämä näkyy muun muassa Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) toimitusjohtajan Jaakko Iloniemen kolumnin (1.10.1993) otsikossa ”Ollako vai eikö olla EY-eurooppalainen”.⁸¹ Toimittaja Paavo Keisalo kirjoittaa tekstissään ”Eurosuomalainen” (16.4.1993) suomalaisten oltava EY-jäsenyyden kynnyksellä valmiita muuttamaan ”länsi-eurooppalaisiksi” ja ettei ”eurosuomalainen” ole liittoutumaton. Keisalo kirjoittaa suomalaisista myös osana ”suurvaltaa” viitaten EY:hyn. Keisalo kehottaa jäsenyydestä päätettävän sillä perusteella haluavatko vai eivätkö suomalaiset olla osa länttä.⁸² Läntiseen kulttuuriin integroituminen oli yksi keskeisimmistä EU-tukijoiden argumenteista.⁸³

Yhteiskuntatieteiden tohtori Toivo Pihlajaniemi kirjoittaa puheenvuorossaan ”Suomi ja Euroopan liittovaltio” (30.4.1993) Suomen täyttävän valtiollisen itsenäisyyden piirteet huomattavasti EY:n jäsenenä kuin ollessaan Venäjän vallan alaisena vuosina 1809-1917. Pihlajaniemi kannustaa miettimään jäsenyydestä aiheutuvia pysyviä muutoksia, ja tekemään valinnan liittymisestä muutosten edullisuuden pohjalta.⁸⁴ Pihlajaniemi lähestyy siis Suomen mahdollista EY-jäsenyyttä hieman erilaisesta tulokulmasta kuin Keisalo, joka piti tärkeimpänä sitä haluavatko suomalaiset olla osa länttä eikä sitä millaisia muutoksia EY-jäsenyys toisi tullessaan.

Valtiotieteiden lisensiaatti Teija Tiilikainen kirjoittaa puheenvuorossaan ”Itäraja taas vedenjakajana” (23.4.1993) Suomen pitkään harjoittaman puolueettomuuden olevan ristiriidassa Maastrichtin sopimuksen kanssa, sillä sopimus johtaisi ulkopoliittikan yleisten päämäärien sopimiseen yhteisesti. Tiilikaisen mukaan Suomen EY-jäsenyyden edullisuus riippuu siitä, miten Suomen itärajaan ja

⁸⁰ Tiilikainen 1996, s. 117 ja 119.

⁸¹ Jaakko Iloniemi, ”Ollako vai eikö olla EY-eurooppalainen”, *Suomen Kuvalehti*, s. 71.

⁸² Paavo Keisalo, ”Eurosuomalainen”, *Suomen Kuvalehti*, 15/1993, s. 14–15.

⁸³ Oskarson & Ringdal 1998, s. 155.

⁸⁴ Toivo Pihlajaniemi, ”Suomi ja Euroopan liittovaltio”, *Suomen Kuvalehti*, 17/1993, s. 6–7.

itänaapuriin suhtaudutaan yleisesti EY:ssä.⁸⁵ Liittoutuminen ja puolueellisuus nähdään siis hyvänä asiana, kunhan suhteet Venäjään hoidetaan Suomen haluamalla tavalla.

Paavo Keisalon julkaisussa ”Suomi ja Nato” (7.5.1993) pidetään tarkoituksenmukaisena EY:n jäsenten – myös niiden, jotka aikaisemmin olivat puolueettomia – liittymistä Natoon eli Pohjois-Atlantin liittoon, joka on pääasiassa sotilaallinen liittouma, johon kuuluu valtioita Pohjois-Amerikasta ja Euroopasta. Keisalo tukee siis Nato-jäsenyyttä EY-jäsenyyden ohella. Hän myös kirjoittaa Nato-jäsenyyden olevan luonnollinen jatke EY-jäsenyydelle.⁸⁶ Kommodori Esko Illi puolestaan pohtii puheenvuorossaan ”Suomi, Itämeri ja Euroopan sotilaallinen muutos” (8.1.1993) muun muassa Venäjän reagointia Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen ja sitä kautta vieraiden joukkojen tulemiseen sen naapurivaltioon.

Illi painottaa kuitenkin puheenvuorossaan sitä, ettei EY-jäsenyyttä haettu puolustuspoliittisista syistä, mutta nyt kun sitä on haettu niin myös muita liittoutumisen muotoja ja erilaisia yhteistyöhankkeita on tarkasteltava uudelleen.⁸⁷ ”Ei puolueeton, ei liittoutunut, vaan sitoutunut Suomi” kuului yhden Suomen Kuvalehden julkaisun otsikko 11.3.1994. Otsikko on julkaisun mukaan Ulkopoliittisen instituution kanta. Suomi olisi siis poliittisesti, mutta ei sotilaallisesti sitoutunut.⁸⁸ EY-jäsenyyden hakeminen herätti edellä mainittujen julkaisujen perusteella keskustelua myös Suomen puolustuspoliittisesta liittoutumisesta, vaikka EY/EU ei ollut/ole puolustuspoliittinen liittouma. Liittoutumista käsitteleviä julkaisuja yhdistää oletus siitä, että liityttyään unioniin, Suomi ei ole enää liittoutumaton, mikä nähdään joko positiivisena tai negatiivisena asiana.

Kuten yllä myös huomattiin, liittoutumisesta ja puolueellisuudesta puhuttaessa esiin nousee yleensä aina myös ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Suomen tasavallan presidentti Martti Ahtisaari perusteli Suomen EU-jäsenyyttä turvallisuuspolitiikalla ennen vuoden 1994 EU-kansanäänestystä. EU-jäsenyyden kannattajat uskoivat jäsenyyden tuovan Suomelle tietynlaisen turvatakuun, kun taas vastustajat puhuivat puolueettomuuspolitiikasta turvallisuuden takaajana.⁸⁹ Suomi joutui luomaan itselleen uutta ulkopoliittista linjaa Neuvostoliiton hajottua, ja EY-jäsenyyden hakeminen oli olennaisessa osassa tätä uutta ulkopoliittikkaa. Uuden ulkopoliittisen linjan luominen kuitenkin jakoi kansaa, sillä osa uskoi EY-jäsenyyden vievän Suomelta vallan vaikuttaa omaan ulkopoliittikkaansa.⁹⁰ Suuressa osaa turvallisuuspolitiikkaa koskevia julkaisuja, kirjoittajat uskovat EU-jäsenyyden

⁸⁵ Teija Tiilikainen, ”Itäraja taas vedenjakajana”, *Suomen Kuvalehti*, 16/1993, s. 4–5.

⁸⁶ Paavo Keisalo, ”Suomi ja Nato”, *Suomen Kuvalehti*, 18/1993, s. 16–17.

⁸⁷ Esko Illi, ”Suomi, Itämeri ja Euroopan sotilaallinen muutos”, *Suomen Kuvalehti*, 1/1993, s. 4–5.

⁸⁸ Olli Ainola, ”Ei puolueeton, ei liittoutunut, vaan sitoutunut Suomi”, *Suomen Kuvalehti*, 10/1994, s. 30–32.

⁸⁹ Uutela 2021, s. 125.

⁹⁰ Forsberg 2000, s. 263–264.

parantavan Suomen turvallisuutta. Julkaisuissa näkyy kuitenkin myös pohdintaa EU-jäsenyyden vaikutuksista Suomen itsenäisyyteen.

Suomen Kuvalehden pääkirjoitus (17.12.1993) kysyy lukijoilta, onko yksinäisyys itsenäisyyttä. Lehden yleinen kanta on selkeästi EU-jäsenyyttä tukeva, sillä pääkirjoituksessa painotetaan Euroopan valtioiden välisen yhteistyön tärkeyttä ja sitä että Suomen pitäisi olla tässä yhteistyössä mukana.⁹¹ Suomen Kuvalehden toimitus jatkaa 25.3.1994 pohdintaa Suomen sitoutuneisuudesta. Pääkirjoituksessa tuodaan esille Suomen saavan ”psykologisen suojakilven” EU-jäsenyyden myötä, millä viitataan siihen, että Suomi saisi EU-jäsenenä ainakin unionin jäsenmaiden poliittisen tuen.⁹² Useammassa Suomen Kuvalehden julkaisussa mainitaan jo pelkän EU:hun liittymisen, eli poliittisen liiton, lisäävän turvallisuutta.

Suomen itsenäisyysseuran avoimessa kirjeessä pääministeri Esko Aholle (23.12.1993) tuodaan esille, kuinka neuvottelujen tavoitteet ovat yhä saavuttamatta, mikä näkyy avoimen kirjeen mukaan maataloustavoitteiden kariutumisessa, EU-vastustajien lisääntyvässä määrässä ja yhteismarkkinoiden epäonnistumisessa. Avoin kirje esittää EU:lle vaihtoehdoksi Suomen, Norjan ja Ruotsin välistä yhteisöä.⁹³ Pohjoismaiden välistä yhteistyötä kannattaa myös toimittaja Antti Vahtera, sillä perusteella, että EU luo enemmän ongelmia kuin ratkaisee.⁹⁴ Pohjoismaiden välistä yhteistyötä tarjotaan siis EU:hun liittymisen tilalle: Suomen pitäisi yllä mainittujen kannanottojen mukaan sitoutua pohjoiseen eikä EU:hun. Euroopan unionin jäsenyydelle on pohjoismaiden välisen yhteistyön lisäksi esitetty vaihtoehdoksi pelkkää ETA-sopimusta eli taloudellista yhteistyötä.

3.5. Keskustelu EU-kansanäänestyksestä

Suomen Kuvalehden EU-aiheisia julkaisuja hallitsi loppuvuodesta 1994 keskustelu EU-kansanäänestyksestä, joka järjestettiin 16.10.1994.⁹⁵ Ennen kansanäänestystä julkista EU-keskustelua leimasi erilaiset mahdolliset uhkakuvat, joita EU-jäsenyyden vastustajat ja kannattajat maalailivat.⁹⁶ Useammassa Suomen Kuvalehden julkaisussa vuodelta 1994 pohditaan kansanäänestyksen mahdollisia tuloksia ja vaikuttimia ihmisten äänestyspäätöksien taustalla.⁹⁷

⁹¹ ”Yksinäisyyskö itsenäisyyttä?”, *Suomen Kuvalehti*, 50/1993, s. 2.

⁹² ”Olemmeko siis sitoutuneita?”, *Suomen Kuvalehti*, 12/1994, s. 4.

⁹³ Suomen itsenäisyysseura ry., ”Avoin kirje pääministeri Esko Aholle”, *Suomen Kuvalehti*, 51-52/1993, s. 40.

⁹⁴ Antti Vahtera, ”Myös länsi voi erehtyä”, *Suomen Kuvalehti*, 40/1994, s. 69–70.

⁹⁵ Suomen Kuvalehti 1994.

⁹⁶ Aunesluoma, 2021, s. 49.

⁹⁷ Suomen Kuvalehti 1994.

Muun muassa Hannu Nurmi, apulaisprofessori Turun yliopiston filosofian laitoksella, pohtii puheenvuorossaan 27.5.1994, miten Suomen ja Ruotsin kansanäänestykset voivat vaikuttaa toisiinsa. Nurmen mielestä Ruotsin pitäisi järjestää kansanäänestys ensin, sillä silloin suomalaiset olisivat paremmin informoituja.⁹⁸ Matti Hämäläinen nostaa kuitenkin esille erilaisen näkökannan. Hänen mielestään Ruotsin tekemisiä ei pidä seurata, vaan Suomen on toimittava liittymisen suhteen heti ja Ruotsista välittämättä.⁹⁹ Eero Peltola ei halua Suomen liittyvän EU:hun, mutta kirjoittaa kuitenkin, että Suomen on pakko liittyä, jos Ruotsi liittyy.¹⁰⁰ Vaikka useampi Suomen Kuvalehteen kirjoittanut halusi Ruotsin pitävän EU-kansanäänestyksen ennen Suomea, niin Ruotsin EU-kansanäänestys järjestettiin vasta 13.11.1994, jolloin 52,3 % ruotsalaisista tuki maansa liittymistä Euroopan unioniin.¹⁰¹ Ei ole yllättävää, että osa suomalaisista halusi Suomen toimivan Ruotsin kansanäänestyspäätöksen pohjalta, sillä Ruotsin päätös hakea EY-jäsenyyttä 1990-luvun alussa vaikutti myös Suomen päätökseen hakea jäsenyyttä Euroopan yhteisöstä.

Kansanäänestykseen liittyen Suomen Kuvalehden julkaisuissa arvostellaan sitä, että eduskunta siirsi päätösvastuun EU-jäsenyydestä suomalaisille. Muun muassa Jukka Tarkka, Yhdistyneiden Kuvalehtien varatoimitusjohtaja, kirjoittaa kolumnissaan (10.6.1994) siitä, miten eduskunnan olisi itse pitänyt tehdä liittymispäätös.¹⁰² Poliittisen historian dosentti Martti Häikiö on kuitenkin Tarkan kanssa eri mieltä ja pitää kansanäänestystä sinänsä hyvänä asiana. Häikiön mielestä kansalaisia on kuitenkin tiedotettava EU:sta ja sen toiminnasta ennen kansanäänestystä, jotta kansalaisilla olisi tarpeeksi informaatiota äänestyspäätöksensä tueksi. Häikiö on kuitenkin myös huolissaan tiedottamisen puolueettomuudesta.¹⁰³ Paavo Keisalon mukaan on kuitenkin kansan oma vika, ettei se tiedä EU:sta.¹⁰⁴ Jukka Ukkola kirjoittaa julkaisussaan ”Juupaseipäs” (11.3.1994) suomalaisten päätöksenteon vaikeudesta EU-jäsenyyden suhteen. Ukkola arvostelee tekstissään Jukka Tarkan tavoin sitä, että kansa pistettiin päättämään Suomen EU-jäsenyydestä neuvoa-antavan kansanäänestyksen muodossa.¹⁰⁵

Suomen EU-kansanäänestyksessä 56,9 % suomalaisista tuki EU:hun liittymistä ja 43,1 % vastusti äänestysaktiivisuuden ollessa 74 %.¹⁰⁶ Suomen EU-kansanäänestykseen liittyvää keskustelua Suomen Kuvalehdessä vuonna 1994 hallitsi Ruotsin kansanäänestystuloksen spekulointi ja Suomen

⁹⁸ Hannu Nurmi, ”Milloin kansa saa äänestää?”, *Suomen Kuvalehti*, 21/1994, s. 6–7.

⁹⁹ Matti Hämäläinen, ”Ruotsia ei pidä vilkuilla”, *Suomen Kuvalehti*, 23/1994, s. 5.

¹⁰⁰ Eero Peltola, ”EU-äänestys”, *Suomen Kuvalehti*, 24/1994, s. 4.

¹⁰¹ Pesonen, Jenssen ja Gilljam 1998, s. 117.

¹⁰² Jukka Tarkka, ”Pyhä tahto”, *Suomen Kuvalehti*, 23/1994, s. 71.

¹⁰³ Martti Häikiö, ”Kansanäänestys ja sananvapaus”, *Suomen Kuvalehti*, 24/1994, s. 4–5.

¹⁰⁴ Paavo Keisalo, ”Puoliksi valistettu kansa”, *Suomen Kuvalehti*, 27/1994, s. 4.

¹⁰⁵ Jukka Ukkola, ”Juupaseipäs”, *Suomen Kuvalehti*, 10/1994, s. 15.

¹⁰⁶ Pesonen, Jenssen & Gilljam 1998, s. 17.

liittymistä koskevan päätöksenteon siirtäminen eduskunnalta kansalle. Näiden aiheiden lisäksi suomalaiset pohtivat julkaisuissa myös erilaisia perusteluja äänestyspäätökselleen.

4. PÄÄTELMÄT

Suomi muuttui 1990-luvulla merkittävästi, kun Suomen poliittinen johto otti selkeän askeleen kohti yhdyntävää Eurooppaa hakiessaan EY-jäsenyyttä vuonna 1992. Suomalaisten mielipiteitä liittyen EY-jäsenyyteen on selvitetty 1980-luvun lopulta lähtien, ja suomalaiset suhtautuivat aluksi kohtalaisen myönteisesti mahdolliseen EY-jäsenyyteen. Suomen hakiessa EY-jäsenyyttä maaliskuussa vuonna 1992 ja EY-jäsenyysneuvottelujen alkaessa helmikuussa vuonna 1993 muuttui suomalaisten suhtautuminen EY-jäsenyyttä kohtaan kuitenkin kriittisemmäksi. Suomen Kuvalehdessä julkaistujen kannanottojen perusteella suomalaisissa ajatuksia herättivät muun muassa maatalouteen, kilpailukykyyn, talouteen, turvallisuuteen, puolueettomuuteen, liittoutumiseen, valtion itsenäisyyteen ja EU-kansanäänestykseen liittyvät kysymykset. Jo ennen Suomen EU-jäsenyysneuvottelujen alkamista tiedettiin maatalouteen liittyvien kysymysten olevan neuvotteluiden vaikeimpia, mikä näkyi myös selkeästi tämän tutkielman alkuperäisaineistoissa, sillä eniten kannanottoja esitettiin maatalouteen liittyen. Alue- ja rakennepolitiikka olivat myös yksi neuvottelujen hankalimmista aiheista, mutta niihin liittyvät kysymykset eivät tulleet yhtä vahvasti esille Suomen Kuvalehdessä julkaistuissa kannanotoissa.

1990-luvun alun laman ja Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena talous ja liittoutuminen korostuivat Suomen Kuvalehden EU-aiheisissa julkaisuissa maatalouden ohella. Lama vaikutti oleellisesti suomalaisiin ja heidän toimeentuloonsa, minkä takia talouteen liittyvät EU-kysymykset olivat vahvasti esillä Suomen Kuvalehdessä. Kylmän sodan päättymisen seurauksena keskustelu puolueettomuudesta, liittoutumisesta ja tiiviimmästä yhteistyöstä valtioiden välillä lisääntyi merkittävästi. Ihmiset pohtivat avoimesti poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen liittoutumisen hyötyjä ja haittoja. Suomen politiikkaa ja taloutta ympäröivä ilmapiiri muuttui 1990-luvulla, mikä näkyi myös julkisessa EU-keskustelussa.

EU-aiheisten julkaisujen määrä Suomen Kuvalehdessä lisääntyi huomattavasti vuonna 1994, mitä selittää suurilta osin EU-kansanäänestyksen ja Suomen oletetun liittymispäivän eli 1.1.1995 lähestyminen. Vuonna 1994 julkaistiin paljon kannanottoja, jotka liittyivät lokakuussa järjestettyyn EU-kansanäänestykseen. Useampi Suomen Kuvalehteen kirjoittanut ottikin kantaa siihen, pitäisikö Suomen seurata Ruotsin linjaa EU:hun liittymisen suhteen.

Suomen Kuvalehden julkaisuissa esitetään myös erilaisia EU-jäsenyyttä tukevia ja vastustavia argumentteja. Monet EU:ta vastustavista perusteluista liittyvät maatalouteen, Suomen pitkään harjoittamaan puolueettomuuspolitiikkaan ja valtion itsenäisyyteen. EU-jäsenyyttä vastustavat suomalaiset epäilivät jäsenyyden heikentävän Suomen maataloutta ja itsenäisyyttä. EU-jäsenyyttä puoltavat perustelut liittyvät useissa julkaisuissa talouteen tai turvallisuuteen. EU:ta tukevien kannanottojen kirjoittajat katsoivat jo pelkän poliittisen liittoutumisen – EU-jäsenyyden – lisäävän Suomen turvallisuutta. Jäsenyyden tukijat ajattelivat Suomen saavan myös parhaan taloudellisen hyödyn EU:n täysjäsenenä. EU-jäsenyyden vastustajat tarjosivat erilaisia vaihtoehtoja EU-jäsenyydelle, kuten pohjoismaiden välistä yhteistyötä tai pelkkää ETA-sopimusta. Suomen Kuvalehdessä oli enemmän EU-jäsenyyttä tukevia julkaisuja kuin sitä vastustavia, mutta EU-myönteisten ja -kielteisten julkaisujen välinen määrällinen ero ei ollut suuri.

Tämän tutkielman tutkimustulokset tukevat aikaisempaa tutkimusta liittyen keskeisiin aiheisiin, argumentteihin ja asenteisiin Suomen EU-jäsenyydestä 1990-luvun alussa.¹⁰⁷ Suomen Kuvalehden julkaisujen käyttö tutkielman alkuperäislähteinä antoi laajan kuvan julkisesta EU-keskustelusta. Suomen Kuvalehden kantaa ottavien tekstien kautta välittyi suomalaisten ajatuksia ja asenteita EU-jäsenyydestä huolimatta siitä, että valtaosa kannanotoista oli virkamiesten, toimittajien tai asiantuntijoiden kirjoittamia. Vaikka tässä tutkielmassa käsiteltiin myös jonkin verran muiden kuin asiantuntijoiden ja EU-tietäjien kannanottoja, tutkimusta voisi täydentää analysoimalla eritoten maallikoiden EU-aiheisia julkaisuja.

Kuten 1990-luvun alussa, jäsenyys Euroopan unionissa herättää suomalaisissa tänä päivänäkin paljon erilaisia mielipiteitä. EU-jäsenyyttä tuetaan ja vastustetaan osittain samoilla argumenteilla kuin 1990-luvulla. Perustelut ovat kuitenkin osaltaan kehittyneet ja muuttuneet yhteiskunnan nykytilannetta kuvaavammaksi. Voisi olla hedelmällistä tutkia myös sitä, miten EU:ta tukevat ja vastustavat argumentit ovat muuttuneet ja miten ne kuvastavat oman aikansa yhteiskunnallista tilannetta.

¹⁰⁷ Tutkielman tulokset tukevat ja täydentävät muun muassa seuraavien teoksien päätelmiä: Miles 1996; Jenssen, Pesonen & Gilljam 1998; Raunio & Saari 2017.

LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

Alkuperäisaineisto

Kansalliskirjasto: Digitaaliset aineistot: *Suomen Kuvalehti*, 1993–1994.

Tutkimuskirjallisuus

Aunesluoma, Juhana, 'Odotuksia ja pelkoja. Keskustelu Suomen EU-jäsenyydestä 1989–1994,' Elo, Kimmo (toim.), *Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*. Sigillum: Turku, 2021. s. 23–55.

Barnes, Ian, 'Monetary integration and the 1995 Nordic enlargement,' Miles, Lee (toim.), *The European Union and the Nordic Countries*. Routledge: London, 1996. 169–185.

Bäck, Maria, 'Kriittiset, mutta uskolliset suomalaiset: kansalaisten EU-asenteet jäsenyyden aikana,' Raunio, Tapio & Saari Juho (toim.), *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Gaudeamus: Helsinki, 2017. 26–51.

Forsberg, Tuomas, 'Ulkopolitiikka: Puolueettomasta pohjoismaasta tavalliseksi eurooppalaiseksi,' Raunio, Tapio & Wiberg, Tuomas (toim.), *EU ja Suomi: Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Edita: Helsinki, 2000. 263–277.

Hannikainen, Matti, 'Rakennemuutos ja hyvinvointivaltio: 1900–2000,' Pertti Haapala (toim.), *Suomen rakennehistoria: Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Vastapaino: Tampere, 2018. 244–267.

Jenssen, Anders T., Pesonen Pertti & Gilljam, Mikael, *To Join or Not to Join*. Scandinavian University Press: Oslo, 1998.

Kiander, Jaakko, *Laman opetukset: Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus: Helsinki, 2001.

Kiander, Jaakko, 'Suomalainen talouspolitiikka EMU-ajan kriiseissä: Mallioppilaasta keskitason suorittajaksi,' Raunio, Tapio & Saari, Juho (toim.), *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Gaudeamus: Helsinki, 2017. 71–93.

Kuosmanen, Antti, 'Jäsenyysneuvottelut ja kansallinen etu,' Raunio, Tapio & Tiilikainen, Teija (toim.), *Euroopan rajat: Laajentuva Euroopan unioni*. Gaudeamus: Helsinki, 2002. 144–171.

Kuosmanen, Antti, *Finland's Journey to the European Union*. European Institute of Public Administration: Maastricht, 2001.

Laurila, Ilkka, 'Maatalous: Pieniä maataloja suosivasta politiikasta suuruuden tavoitteluun,' Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (toim.), *EU ja Suomi: Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Edita: Helsinki, 2000. 221–242.

Luostarinen, Päivi & Salolainen, Pertti, 'Euroopan talousalue: Kylmän sodan jaloista aidoiksi eurooppalaisiksi toimijoiksi,' Stubb, Alexander (toim.), *Marginaalista ytimeen: Suomi Euroopan unionissa 1989–2003*. Tammi: Helsinki, 2006. 16–32.

Mickelsson, Rauli, *Suomen puolueet: Vapauden ajasta maailman tuskaan*. Vastapaino: Tampere, 2021 (3. painos).

Meinander, Henrik, *Tasavallan tiellä: Suomi kansalaisodasta 2010-luvulle*. Schildts & Söderströms, 2012 (2. painos).

Oskarson, Maria & Ringdal, Kristen, 'The Arguments,' Jenssen, Anders T., Pesonen, Pertti & Gilljam, Mikael (toim.), *To Join or Not to Join*. Scandinavian University Press: Oslo, 1998. 149–167.

Raunio, Tapio, 'Finland: An End to Domestic Consensus?' Zeff, Eleanor E. & Pirro, Ellen B. (toim.), *The European Union & the Member States*. Lynne Rienner Publishers: Colorado, 2015 (3. painos). 243–257.

Raunio, Tapio & Tiilikainen, Teija (toim.), *Euroopan rajat: Laajentuva Euroopan unioni*. Gaudeamus: Helsinki, 2002.

Raunio, Tapio & Saari, Juho (toim.), *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Gaudeamus: Helsinki, 2017.

Saralehto, Sampsa, 'Elinkeinoelämä: Jäsenyys toi vakautta talouteen,' Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (toim.), *EU ja Suomi: Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Edita: Helsinki, 2000. 66–77.

Tiilikainen, Teija, 'Finland and the European Union,' Miles, Lee (toim.), *The European Union and the Nordic Countries*. Routledge: Lontoo, 1996. 117–132.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki, 2018.

Uutela, Marjo, 'Lähialuepolitiikan lipunkantaja. Suomen EU-taipaleen alku turvallisuuspolitiikan näkökulmasta,' Elo, Kimmo (toim.), *Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*. Sigillum: Turku, 2021. 125–143.

Vares, Vesa & Siltala, Sakari, *Sanan ja kuvan vuosisata: Suomen Kuvalehti 1916–2016*. Otava: Helsinki, 2016.

Widgrén, Mika, 'Kansantalous: Jäsenyyden vaikutukset malleissa ja todellisuudessa,' Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (toim.), *EU ja Suomi: Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Edita: Helsinki, 2000. 200–220.

Zeff, Eleanor E. & Pirro, Ellen B. (toim.), *The European Union & the Member States*. Lynne Rienner Publishers: Colorado, 2015 (3. painos).